

İttihat ve Terakki

Dr. ALEV COŞKUN

İttihat ve Terakki, 1908 İhtilalini hazırlayan ve II. Meşrutiyet döneminde 1918 yılına kadar Osmanlı Devletini fiilen yöneten bir kuruluştur. Önceleri gizli bir dernekti, sonra siyasal partiye dönüştü.

İttihat ve Terakki, 1889'da gizli bir (Cemiyet) olarak ortaya çıktı ve 1908'den sonra çok etkin bir duruma geçti.

Prof. Tarık Zafer Tunaya, Yusuf Hikmet Bayır, II. Meşrutiyet dönemi Türk siyasal yaşamının bir laboratuvarıdır. Yakın tarihimizin bu kesitini, ardılı olan Cumhuriyet ve Atatürk devrimlerini tetikleyen bir ön hazırlık dönemi olarak kabul etmek, siyaset bilimi açısından yanlış bir değerlendirme olmaz.

İttihatçılar, Osmanlı Devletinde Anayasacılığı savundular. Otokrasinin yıkılmasını toplumsal gelişmeye yönelik bir adım olarak kabul ediyorlar ve yetkileri sınırlandırılmış bir saltanatla Anayasal hükümetin kurulmasını toplumsal dönüşümü gerçekleştirmeye yeterli görüyorlardı.

İttihat ve Terakki konusunda dolaylı ya da dolaysız olarak birçok yazar eser vermiştir. Özellikle bu konuda Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya, Yusuf Hikmet Bayır, Tevfik Çavdar, Prof. Şükrü Hanioglu, Ahmet Bedevi Kuran, Mete Tunçay, Şevket Süreyya Aydemir ve Amerika'da üniversitede ders veren Prof. Dr. Feroz Ahmad sayılabilir. Ancak bu derece önemli olmasına karşın İttihat ve Terakki hakkındaki bilimsel nitelikte kapsamlı bir yapıttan ne yazık ki söz etmek durumunda değiliz.

Ancak konuyla ilgili olarak yayımlanan her kitap, bu önemli dönemin boşluğunu doldurması açısından bir katkıdır.

Gazeteci-yazar Taylan Sorgun son yıllarda yakın tarihimiz üzerinde birbiri ardına kitaplar yayımlamaya başladı. Örneğin Kurtuluş Savaşı komutanlarından Fahrettin Altay'ın anıları olan **İmparatorlukta Cumhuriyet'e; Enver Paşa'nın Amcası Halil Paşa'nın anıları olan Bitmeyen Savaş ve Mütareke Dönemi Bekir Ağa Bölüğü** bunlar arasındadır.

Son olarak Taylan Sorgun'un **İttihat ve Terakki-Devlet Kavgası** adlı kitabı yayımlandı. (*)

Yakın dönem tarihi

Bu kitap o dönemi yaşayanların ve İttihat Terakki kadrolarında yer alan önemli kişilerin anılarına ve bizzat yazdıklarına dayanıyor.

Yakın dönem tarihine olan ilgisini yazar şöyle açıklıyor:

"1960 ve öncesinde çalıştığım Vatan Gazetesi dönemi, iktidardaki DP'nin gazete kapatıldığı dönemdi. Yine gazetenin kapatıldığı günlerde Mütareke Dönemi ile ilgili bir soru sorduğumda büyük ustadan (Ahmet Emin Yalman) aldığım cevap şöyle olmuştu. Eğer iyi bir gazeteci olmak istiyorsanız 1905'ten Cumhuriyet'in ilanına kadar olan tarihi dönemi çok iyi tetkik etmeniz lazımdır. Türkiye o dönemlerde yaşadıklarının benzerlerini siyasi bakımdan zaman zaman yaşamak tehlikesi ile karşı karşıya kalabilir. İç ve dış çevreler siyasi oyunlarını oynayacaklardır. Aynı sözlerin benzerlerini 1963 yıllarında zamanın etkin gazetesi olan Dünya gazetesinde çalıştığım dönemde büyük usta Falih Rıfkı'dan da duymuştum. İki ustanın öğüdü gereği tatil günlerimde yakın tarihi yaşamış olanları bulup günlerce çalıştım. Hatta aylarca, birinci, ikinci, üçüncü kadrolardaki bu muhteşem neslin bilinmeyen anılarını topladım ve sonra bunları kitap haline getirmeye başladım."

Gazeteci-yazar Taylan Sorgun'un **İttihat ve Terakki, Devlet Kavgası** kitabı, İttihat ve Terakki'nin kuruluşunu, o dönem yaşananları, Mustafa Kemal'in Har-

biye'deki ihtilal teşkilatı hareketini, sonra tutuklanarak Bekir Ağa Bölüğü'ndeki mahkûmiyet günlerini, İttihat Terakki dönemlerindeki aydın ordu işbirliğini, Selanik gecelerindeki tartışmaları, 1908 İhtilali'ni yapanların ve kavgalarını, 31

Mart gerici ayaklanmasının içyüzünü, bastırılışındaki bilinmeyenleri, o isyanı bastırılmış olan kadroların Cumhuriyet'in ilk kadrosu içinde yer alışlarını, Mustafa Kemal'in bu gelişmelere bakışını ve değerlendirmelerini birinci, ikinci ve üçüncü derecedeki kadroların anlattıkları ile ortaya koymaktadır. Son günlerde yeniden gündeme gelen 31 Mart Olayı ve nedenleri ile ilgili olarak Sorgun'un kitabında geniş açıklamalar vardır.

Kapitülasyonlar, Düyun-u Umumiye İdaresi, gerici hareketler, etnik kışkırtmalar o dönemin önemli sorunlarıydı; günümüz olaylarıyla da önemli bir paralellik göstermektedir. Kitapta yer alan, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının 1908'li yıllarda Selanik'teki konuşmaları sanki bugünü anlatmaktadır.

Bu kitabı hazırlayan Taylan Sorgun'u kutlarız. Kitap, bilimsel metodolojiyi de içeriyor, dipnotlarda açıklamalar yapıyor. İsmi geçen kişilerin kimlikleri tanıtıyor, kitapta belge ve fotoğraflar da yer almıştır. Ayrıca geniş bir dizin veriliyor.

Bu kitap arı bir Türkçe ile yazılmış; uzun yıllar yazarlık ve gazetecilik yapan Sorgun, okuyucuyu sıkmadan okutmanın yollarını buluyor. Adeta bir roman aktıcılığıyla kitabı elinizden bırakmıyorsunuz. Sorgun kendi arşivinde bulunan İttihat Terakki dönemi şahsiyetlerinin notlarını bu kitapta bir gazeteci yeteneği ve titizliğiyle kullanmıştır.

Gazeteciliğini Vatan ve sonraları Falih Rıfkı Atay'ın başyazarlığını yaptığı Dünya gazetesinde, AKİS, Kim dergileri, Tercüman gazetelerinde sürdüren Taylan Sorgun kitabını bir gazeteci titizliği ve akılcılığıyla hazırlamıştır. Bu kitabı yakın tarihle ilgilenenlere, siyasetçilere özellikle öneriyoruz. ■

İttihat ve Terakki / Taylan Sorgun / Beyaz Balina Yayınları

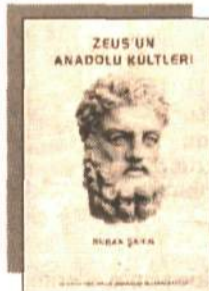
Zeus'un Anadolu Kültleri

MUSA SEYİRCİ

"İnsanoğlunun varoluşuyla başlayan, ölüm ve doğa olaylarına karşı duyduğu korkulardan yarattığı tanrılar dünyası, çoktanrılı inançtan tektanrılı inanca giden bir çizgi izlemiştir. Çoktanrılılığın

Baş Tanrı ya da *Ana Tanrıça* kavramı, tektanrılık inancında *Tanrı*, *Rab* ya da *Allah* kavramına dönüşür. Tanrı kimliği dışında, tüm bu inançlarda yer alan *İnsanoğlunun Varoluşu*, *İlk Kadın*, *Tufan Mythosu* vb. gibi birçok mythosun yakın benzerlikleri, Tektanrı inancının, Çoktanrılı inançtan ne denli esinlendiğinin kanıtıdır. Bu etkilenmenin kaynağında, tüm inançların yaratıcısının insanın kendisi oluşu yatmaktadır."

Geçen günlerde Suna-Inan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Monografi Dizisi'nden çıkan Zeus'un Anadolu Kültleri kitabına konu olan Ze-

us, çoktanrılı inançtan tektanrılı inanca geçişte önemli görev üstlenen antik dünyanın Pagan inancının Baş Tanrı'sıdır. Bu Baba Tanrı kimliğini, kitabın yazarı Prof. Dr. Nurhan Şahin şöyle açıklıyor: "Zeus'un *Baba Tanrı* kimliği, toplumsal düzenin ataerkil yapısının ürünüdür. Evrenin efendisi, Baba Tanrı Zeus'un ölümsüz kimliği, sosyal yaşamın Baba soy çizgisinde *Aile Reisi*, *Baba* ve *Toplum Yöneticisi* olarak ölümlü kimliği kazanır." Yunanistan'ın katı ataerkil yapısıyla uyumlu olan Baba Tanrı Zeus'un, Ana Tanrıçalık'ın beşiği Anadolu'da da Hıristiyanlık döneminde dahi, ana Tanrıça Kybele'nin yanında yoğun şekilde tapım görmesi ilginçtir. Oysa Anadolu dinsel ve sosyal gelişim sürecinde, Ana Tanrıça'dan gelen bir Ana soyçizgisi izlemiştir.

Zeus, bugüne değin bir Hellen Tanrısı olarak gösterilmiş olmasına karşın, kökeni tartışmalıdır. Mitoloji yapıtlarında, tanrının Anadolu'daki kimlikleri ve toplumdaki yeri genellikle göz ardı edilmiştir. Bu araştırmanın amacı, Zeus'un Anadolu'daki varlığını, farklı epithetler altındaki yoğun tapımını, kültlerini ve tanrının Anadolu kimliğini irdeleyerek, daha iyi tanıtabilmektir."

Yazar, 254 sayfadan oluşan eserinde, Zeus'un Anadolu'nun yüzlerce antik kentindeki konumunu, geniş bir bibliyografya ve antik kaynak taramasıyla ortaya koymuştur. Okunduğunda, topraklarımızın kültürel zenginlikleri yeni boyutlar kazanıyor ve gözünüzde bir o kadar daha yüceliyor; bu işe emek ve gönülünü veren bir avuç insana yeni bir merhaba göndermeden geçemiyorsunuz.

Anadolu uygarlıklarıyla ilgilenenlerin, arkeologların, epigrafların ilgiyle okuyup, kaynak olarak yararlanacakları yapıttın yazarı başta olmak üzere, basımını gerçekleştiren Suna-Inan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'ne teşekkürlerimi iletirirken, yazımı yapıttın son sözleriyle bitiriyorum:

"Yirmibirinci yüzyıl insanının inancını irdelerken, geçmişten ders alması, sevgi, barış ve silaha karşı silahsızlanmanın, inancının temel öğretisi olması, gelecek kuşaklara kanlı bir yüzyıl yerine *Sevgi Yüzyülü* bırakmaları ve inanca hoşgörü umuduyla."

Not: Prof. Dr. Nurhan Şahin'in "Zeus'un Anadolu Kültleri" kitabını, Suna-Inan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Kocatepe Sok. No: 25 Kaleiçi-Antalya (Faks: 0242 243 80 13 - e-mail: akmed@akmed.org.tr) adresinden isteyebilirsiniz. ■

Zeus'un Anadolu Kültleri / Prof. Dr. Nurhan Şahin / Suna-Inan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü

ATEŞ GEÇİTLERİ

YILIN EN İYİ TARİHİ ROMANI

ATEŞ GEÇİTLERİ

STEVEN PRESSFIELD

M.Ö. 486 yılında olan Termopilai Savaşı'nın tüyler ürperten destansı romanı.

Geçitlerden yayılan savaş dalgaları devam ediyor! Pressfield'in ikinci romanı pek yakında kitapçılarda!

0212-520 72 53 - 513 85 04